

Terreurdaden in Frankrijk: rechtsstaat en grenzen

Korte omschrijving werkvorm

Leerlingen leren wat de grondbeginselen zijn van een rechtsstaat en bepalen van verschillende acties of deze (volgens hen) binnen deze grondbeginselen vallen. Ook denken ze na over wat ze zelf wel of niet zouden doen.

Geef je de les digitaal? Gebruik i.p.v. uitgeknipte strookjes de werkbladen. De leerlingen kunnen die in break-out rooms in kleine groepjes invullen.

Leerdoel

- Leerlingen leren de grondbeginselen van de rechtsstaat
- Leerlingen reflecteren op verschillende acties en beoordelen of deze binnen of buiten de regels van de rechtsstaat vallen

Duur

- Deel 1: 30 minuten
- Deel 2: 20 minuten

Bronnen

Wat is een rechtsstaat – uitgave van ProDemos februari 2016

Benodigd materiaal

- Voor elk duo het overzicht 'Rechtsstaat'
- Voor elk duo een set strookjes

Handleiding

1. Deel de klas in duo's in.
2. Leg uit dat je in een rechtsstaat basisregels hebt voor hoe mensen met elkaar samenleven. Een land dat een democratie is, is vaak ook een rechtsstaat. In deze les gaan de leerlingen kijken wat de kenmerken zijn van een rechtsstaat. Daarna gaan ze van verschillende acties en gebeurtenissen bepalen of dat wel of niet mag in een rechtsstaat.
3. Geef elk duo een set strookjes van deel 1. De uitleg over de rechtsstaat kun je per duo uitdelen of projecteren voor de hele klas.
4. Laat de leerlingen de strookjes indelen in de categorieën 'mag wel in een rechtsstaat' en 'mag niet in een rechtsstaat'. De strookjes waar ze niet uitkomen, mogen ze apart leggen. Dat is het 'grijze gebied'.
5. Bespreek met de klas hoe het gegaan is. Besteed vooral aandacht aan de strookjes waar leerlingen niet uitkwamen: waarom was het lastig? Probeer samen uit te vinden waar de strookjes ingedeeld zouden kunnen worden (*gebruik hier eventueel het nakijkblad voor*).
6. Laat leerlingen de strookjes nu onderbrengen bij de vier verschillende kenmerken van de rechtsstaat. Over welk kenmerk van de rechtsstaat gaat de actie? Het doel is dat leerlingen de verschillende kenmerken van de rechtsstaat beter begrijpen door deze oefening. Vertel dat acties die wel of niet mogen volgens de wet, bij het legaliteitsbeginsel ingedeeld kunnen worden.
7. Bespreek bij welk kenmerk van de rechtsstaat de leerlingen de acties hebben ondergebracht. Soms gaat een actie over meerdere kenmerken van de rechtsstaat (*gebruik hier eventueel het nakijkblad voor*).

Verdieping

8. Laat de leerlingen de strookjes van deel 1 inleveren en geef ze de strookjes van deel 2. Vertel dat op deze strookjes mogelijkheden staan om jezelf te laten horen als je het ergens niet mee eens bent. Geef aan dat sommige acties binnen de grenzen van de rechtsstaat vallen en sommige acties niet.

ProDemos

9. Laat de leerlingen de strookjes van deel 2 indelen in de categorieën 'zou ik wel doen' en 'zou ik niet doen'.
10. Bespreek na met de klas hoe het gegaan is. Kijk vooral naar de acties in de 'zou ik wel doen'-categorie. Zitten daar acties bij die tegen de rechtsstaat in gaan? En zitten er acties bij de 'zou ik niet doen'-categorie die wél mogen binnen de rechtsstaat? Bespreek met de klas waarom dit is en in welke situatie deze acties ingezet zouden worden.
11. **Tip:** Sommige acties hebben een directe link met de recente gebeurtenissen in Frankrijk. Concludeer dat die gebeurtenissen duidelijk buiten kaders van de rechtsstaat vallen. Als je bezwaren hebt bij het publiceren of bespreken van cartoons over de profeet Mohammed, heb je binnen de rechtsstaat veel manieren om die bezwaren kenbaar te maken en invloed uit te oefenen. De terreurdaden vallen ver buiten die grenzen en moeten te allen tijde afgekeurd worden.

Rechtsstaat

Een land is een rechtsstaat als de macht van de overheid er wordt beperkt door wetten, regels en gewoonten. Inwoners van een rechtsstaat hebben fundamentele vrijheden en grondrechten, maar ook verplichtingen.

Het doel van de rechtsstaat is de bescherming van burgers tegen machtsmisbruik van de overheid. Burgers worden beschermd doordat ook de overheid zich aan de wet moet houden. De overheid mag de vrijheden en rechten van de burgers niet zomaar beperken of afpakken!

De vier belangrijkste onderdelen van een rechtsstaat zijn:

1. Grondrechten

In een rechtsstaat heb je fundamentele vrijheden en grondrechten, zoals:

- Recht op gelijke behandeling
- Vrijheid van meningsuiting
- Vrijheid van godsdienst of levensovertuiging
- Vrijheid van vereniging en vergadering
- Recht op eerbiediging van de persoonlijke levenssfeer
- Recht om leden van vertegenwoordigende organen te kiezen
- Verbod op de doodstraf

Deze vrijheden en rechten zijn niet absoluut, je kunt niet onbeperkt je gang gaan. De vrijheid van godsdienst betekent bijvoorbeeld niet dat je overal en altijd je geloof vrij kunt uitoefenen. Die vrijheid kan o.a. worden beperkt als er sprake is van verstoring van de openbare orde of als de volksgezondheid bedreigd wordt.

2. Trias Politica – scheiding der machten

De scheiding der machten wordt ook wel *trias politica* genoemd. Het betekent dat de wetgevende, uitvoerende en rechterlijke macht bij verschillende instellingen moeten liggen.

- De wetgevende macht maakt de wetten (de Eerste en Tweede Kamer en de regering)
- De uitvoerende macht voert de wetten uit (de regering)
- De rechterlijke macht oordeelt of mensen zich wel of niet aan de wet hebben gehouden (de rechters en het Openbaar Ministerie)

3. Legaliteitsbeginsel

Het legaliteitsbeginsel gaat over twee dingen:

1: zowel de overheid als de burgers moeten zich aan de wet houden

2: (de meeste) nieuwe wetten mogen niet met terugwerkende kracht worden toegepast

4. Onafhankelijke rechtspraak

In een rechtsstaat komen rechters op een onafhankelijke en onpartijdige manier tot hun oordeel. Er bestaan verschillende regelingen die daarvoor zorgen:

- Wanneer de regering het niet eens is met de uitspraak van een rechter, kan ze die rechter niet om die reden ontslaan.
- Rechters moeten rechtspreken op basis van wetten, verdragen en jurisprudentie (en niet op basis van persoonlijke overtuigingen).
- Rechters mogen niet zomaar allerlei bijbanen of nevenfuncties hebben.

Strookjes deel 1

Knip onderstaande strookjes uit. Per duo is er één setje strookjes nodig.

1. Protesteren met een grote groep mensen
2. Beledigingen roepen naar de politie
3. Een afspraak maken met een Kamerlid om je mening te geven
4. Een eigen politieke partij oprichten met standpunten die mensen uitsluiten
5. Stemmen op een partij met een extreme mening
6. Rechters die ook gemeenteraadslid zijn
7. Een minister die een wetsvoorstel doet, mag deze ook uitvoeren
8. De telefoon van iemand afluisteren als deze persoon een gevaar kan zijn voor de samenleving
9. Een verdachte een hogere straf geven omdat deze christelijk is
10. Een bijeenkomst organiseren met mensen van een hetzelfde geloof
11. Politie die een bijeenkomst beëindigt
12. Een aanslag plegen omdat je vindt dat jouw grondrecht 'vrijheid van religie' wordt aangetast
13. De minister-president die een rechter ontslaat vanwege zijn/haar oordeel in de rechtszaal

Strookjes deel 2

Knip onderstaande strookjes uit. Per duo is er één setje strookjes nodig.

A. Demonstreren met een grote groep mensen
B. Commentaar geven via een online forum
C. Filmpjes of verhalen doorsturen waarvan gezegd wordt dat het nepnieuws is
D. Mensen beledigen die het niet met mij eens zijn
E. Gaan stemmen bij een verkiezing
F. Naar een inspraakavond gaan en daar iets zeggen
G. Me met geweld verdedigen als de politie mij oppakt
H. Mijn spreekrecht gebruiken bij een rechtszaak
I. Filmpjes van hulpverleners die gehinderd worden bij hun werk op social media zetten
J. Filmpjes van misdrijven op social media zetten
K. Zeggen als ik het ergens niet mee eens ben
L. Iemand ernstig verwonden die het niet met mij eens is
M. Iemand bedreigen die het niet met mij eens is
N. Online oproepen tot geweld tegen mensen die anders denken
O. De media benaderen

Nakijkblad

Let op: bij onderstaande indeling (wel of niet toegestaan binnen de kaders van de rechtsstaat) is er uitgegaan van het Nederlandse systeem.

Deel 1

<p>1. Protesteren met een grote groep mensen In de grondwet staat dat je mag protesteren (betogen). Voor een demonstratie hoeft vooraf geen toestemming te worden gevraagd, maar je moet de demonstratie vooraf wel melden bij de gemeente. Hoe lang van tevoren dat moet, verschilt per gemeente. In Rotterdam is het bijvoorbeeld 48 uur van tevoren, in Den Haag vier dagen en in Amsterdam en Utrecht 24 uur¹. Bij een demonstratie moet je rekening houden met een aantal regels en wetten, bijv. met betrekking tot de veiligheid van de omgeving en het verkeer, en dat je geen racistische uitlatingen mag doen tijdens je protest. <i>Het mag dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten
<p>2. Beledigingen roepen naar de politie Hoe erg je het ook soms niet eens kunt zijn met (acties van) de politie, je mag de politie niet beledigen. Dit staat in het wetboek van strafrecht. Doe je het toch, dan kan de politie je daarvoor een boete geven of je arresteren. <i>Het mag dus niet in een rechtsstaat.</i></p>	3: legaliteitsbeginsel
<p>3. Een afspraak maken met een Kamerlid om je mening te geven Hierover staat niets in een wet, maar Kamerleden worden ook wel volksvertegenwoordigers genoemd: ze vertegenwoordigen (de mening van) een groep mensen uit de samenleving. Mocht je een Kamerlid willen spreken omdat je het niet of juist wel eens bent met diens standpunten, dan kan dat vaak. Dat een Kamerlid naar zijn of haar achterban moet luisteren wordt eigenlijk gezien als vanzelfsprekend. <i>Het mag dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten
<p>4. Een eigen politieke partij oprichten met standpunten die mensen uitsluiten Volgens de Grondwet mag je een eigen vereniging oprichten en met deze vereniging vergaderingen houden. Maar als de standpunten van je partij in strijd zijn met de Grondwet, dan kan het Openbaar Ministerie je aanklagen en kan jouw partij door de rechter verboden worden. De laatste keer dat dat gebeurde was in 1998 bij de CP'86. Momenteel is er een discussie over een eventueel verbod op heroprichting van de PNVD. <i>Het mag dus niet in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten
<p>5. Stemmen op een partij met een extreme mening Politieke partijen kunnen soms standpunten hebben die wat extremer zijn dan mensen gewend zijn. Zolang deze standpunten niet in strijd zijn met de grondrechten, mogen ze gewoon uitgedragen worden. En stemmen op deze partij mag dan dus ook. <i>Het mag dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten
<p>6. Rechters die ook gemeenteraadslid zijn Volgens de regels van de rechtsstaat moet er een onafhankelijke rechtspraak zijn. Rechters mogen zich niet laten beïnvloeden en moeten daarom ook al hun bijbaantjes openbaar maken. Scheidsrechter zijn bij de plaatselijke voetbalclub zou misschien wel mogen, maar een belangrijke functie als gemeenteraadslid, waarin je ook volksvertegenwoordiger bent, dat kan niet. <i>Het mag dus niet in een rechtsstaat.</i></p>	4: onafhankelijke rechtspraak

¹ <https://nos.nl/op3/artikel/2143965-demonstreren-wat-mag-nou-eigenlijk-wel-en-niet.html>

<p>7. Een minister die een wetsvoorstel doet, mag deze ook uitvoeren In een rechtsstaat moet er een duidelijke scheiding van machten zijn. Daarbij mag de macht niet teveel bij één persoon of groep komen te liggen. In Nederland mag een minister die een wetsvoorstel doet, dit wetsvoorstel ook uitvoeren maar pas nadat de Tweede en Eerste Kamer hierover gedebatteerd en gestemd hebben. Zo komt de macht niet teveel bij die minister te liggen. In andere landen zoals de Verenigde Staten is deze scheiding duidelijker. <i>Het mag dus wel in (de Nederlandse) rechtsstaat.</i></p>	2: trias politica
<p>8. De telefoon van iemand af luisteren als deze persoon een gevaar kan zijn voor de samenleving Of dit mag, is afhankelijk van wie het doet. Jij en ik mogen het niet. In 2018 is de Wet op de inlichtingen- en veiligheidsdiensten 2017 ingegaan, waarin is vastgesteld wat instanties zoals de AIVD en de MIVD mogen doen om criminele activiteiten op te sporen. Daaronder valt ook het af luisteren of hacken van iemand z'n telefoon. <i>Zij mogen het dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	3: legaliteitsbeginsel
<p>9. Een verdachte een hogere straf geven omdat deze christelijk is Een rechter moet onafhankelijk zijn en moet zich bij de veroordeling van een verdachte ook aan de wet houden. Als het geloof van iemand niet van belang is bij het veroordelen van de verdachte, mag de rechter deze persoon geen lagere of hogere straf geven. Dat zou discriminatie zijn. <i>Het mag dus niet in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten en 4: onafhankelijke rechtspraak
<p>10. Een bijeenkomst organiseren met mensen van hetzelfde geloof Volgens de grondwet mag je een eigen vereniging oprichten en met deze vereniging vergaderingen houden. <i>Het mag dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	1: grondrechten
<p>11. Politie die een bijeenkomst beëindigt Volgens de grondwet mag je bijeenkomsten organiseren. Dat is de vrijheid van vergadering. Daar zitten wel regels aan. Als je de openbare orde verstoort of als je tijdens de bijeenkomst een plan maakt om iemand te vermoorden, mag de politie de bijeenkomst beëindigen. <i>Het mag dus wel in een rechtsstaat.</i></p>	3: legaliteitsbeginsel.
<p>12. Een aanslag plegen omdat je vindt dat je grondrecht 'vrijheid van religie' wordt aangetast Een aanslag plegen, mensen bedreigen of vermoorden is uiteraard verboden volgens het wetboek van strafrecht. Het tast de vrijheid van andere mensen aan. Het mag dus niet in een rechtsstaat. Als je het ergens niet mee eens bent, zijn er andere manieren om dat te laten weten en/of te proberen er iets aan te doen.</p>	3. legaliteitsbeginsel
<p>13. De minister-president die een rechter ontslaat vanwege zijn of haar oordeel in de rechtszaal Rechter moeten niet kunnen worden ontslagen omdat de regering het niet eens is met een bepaalde uitspraak. De minister-president is lid van de regering (de uitvoerende macht). <i>Dit mag dus niet in een rechtsstaat.</i></p>	4: onafhankelijke rechtsspraak en 2: trias politici

ProDemos

Deel 2

Alle acties met een sterretje (*) erachter zijn acties die in meer of mindere mate niet toegestaan zijn volgens de wet en dus tegen de rechtsstaat ingaan.

A. Demonstreren met een grote groep mensen
B. Commentaar geven via een online forum
C. Filmpjes of verhalen doorsturen waarvan gezegd wordt dat het nepnieuws is
D. Mensen beledigen die het niet met mij eens zijn *
E. Gaan stemmen bij een verkiezing
F. Naar een inspraakavond gaan en daar iets zeggen
G. Geweld gebruiken als de politie mij oppakt *
H. Mijn spreekrecht gebruiken bij een rechtszaak
I. Filmpjes van hulpverleners die gehinderd worden bij hun werk op social media zetten
J. Filmpjes van misdrijven op social media zetten *
K. Zeggen als ik het ergens niet mee eens ben
L. Iemand ernstig verwonden die het niet met mij eens is *
M. Iemand bedreigen die het niet met mij eens is *
N. Online oproepen tot geweld tegen mensen die anders denken *
O. De media benaderen